

ปัญหาการสืบราชสมบัติ ในกัมพูชา

โดย ศุภิต ฤกษ์รัตน์

กษัตริย์สีหนุได้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นครั้งที่ 2 ในกัมพูชากายหลังสงครามกลางเมืองที่ยาวนานได้สงบลง ตราบใดที่กษัตริย์สีหนุยังคงปกครองกัมพูชาอยู่ ก็เชื่อได้ว่ากัมพูชาจะไม่หวนกลับไปสู่ความยุ่งเหยิงทางการเมืองอีก เพราะกษัตริย์สีหนุเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ แต่ด้วยพระชนมายุที่สูงถึง 74 พรรษา(1998) และเพิ่งหายจากการประชวรด้วยโรคมะเร็งทำให้เกิดความวิตกว่ากัมพูชายังไม่มีมกุฎราชกุมารที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัชทายาทสืบราชสมบัติในโอกาสต่อไป และมกุฎราชกุมารนี้จะมีพระบุญญาธิการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มต่างในกัมพูชามากน้อยเพียงใด บรรดาราชโอรสและราชธิดาของกษัตริย์สีหนุ ได้สิ้นพระชนม์ไปหลายพระองค์ในยุคที่เขมรแดงปกครองกัมพูชาซึ่งทำให้เกิดปัญหาการสืบสันตติวงศ์เพิ่มมากขึ้น

การสืบราชสมบัติในกัมพูชานั้นหากได้ศึกษาย้อนหลังไปจะพบว่ามีปัญหามาโดยตลอดทั้งนี้เพราะปัจจัยสองประการคือการแย่งชิงราชสมบัติกันภายในราชวงศ์กัมพูชา และอิทธิพลของต่างชาติที่เข้าไปปกครองหรือมีอิทธิพลเหนือกัมพูชา เป็นผลให้การสืบราชสมบัติมีความไม่แน่นอน ซึ่งกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพทางการเมืองของกัมพูชาเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้น บทความนี้จะศึกษาเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติของกัมพูชา ตั้งแต่สมัยกษัตริย์นโรดมที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุโรปเริ่มเข้าไปมีอิทธิพลเหนือกัมพูชาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกษัตริย์สีหนุได้ขึ้นครองราชย์ครั้งที่ 2 ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นการแสวงหาข้อสรุปทั่วไป หรือรูปแบบการสืบราชสมบัติของกัมพูชาที่มีลักษณะเฉพาะตัวด้วย อนึ่ง ปีศักราชที่ปรากฏในบทความนี้จะใช้ปีคริสต์ศักราชเพราะเกี่ยวข้องกับบทบาทของฝรั่งเศส

ในกัมพูชาและเป็นไปตามข้อมูล หลักฐานส่วนใหญ่ที่ใช้
คริสต์ศักราช

การสืบราชสมบัติสมัยฝรั่งเศสปกครองกัมพูชา

การสืบราชสมบัติของราชวงศ์กัมพูชานับตั้งแต่ฝรั่งเศสมี
อำนาจเด็ดขาดในการปกครองได้เกิดความไม่แน่นอนขึ้น ซึ่ง
เป็นจุดเริ่มต้นของการแบ่งแยกราชวงศ์กัมพูชาเป็นสองสาย
คือสายโรตม(Narodom)และสายสีลวดี(Sisowath) ผู้มี
อำนาจที่มีบทบาทสำคัญในการแต่งตั้งกษัตริย์องค์ใหม่
ประกอบด้วยบุคคล 3 คน คือ ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำ
กัมพูชา ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนที่เวียดนามและรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงอาณานิคมที่ปารีสฝรั่งเศสได้แต่งตั้งกษัตริย์ของ
กัมพูชา 3 รัชกาล คือ

1. กษัตริย์สีลวดี(King Sisowath, 1904-1927)
ราชวงศ์สายสีลวดี
2. กษัตริย์มอญวงศ์(King Monivong, 1927-1941)
ราชวงศ์สายสีลวดี
3. กษัตริย์สีหนุ(King Sihanouk)
ราชวงศ์สายโรตม

การแต่งตั้งกษัตริย์ทั้งสามพระองค์นี้ได้ยึดประเพณี
หรือกฎเกณฑ์บรรพบุรุษด้วยการสืบสันตติวงศ์แต่ยึดหลัก
เหตุผลทางการเมือง ความใกล้ชิดและความรักดีเป็นสำคัญ
ดังนั้น การแต่งตั้งกษัตริย์ในแต่ละรัชกาลจึงเต็มไปด้วยการชิง
ไหวพริบ การวิ่งเต้น ขว้างล้อและการดำเนินการทางจิตวิทยา
ระหว่างราชวงศ์ทั้งสองสาย

ความจริงแล้ว ราชวงศ์โรตมและราชวงศ์สีลวดีต่าง
สืบสายมาจากต้นบรรพบุรุษเดียวกัน คือ กษัตริย์พระองค์ดวง
(King Ang Duang) ต้นราชวงศ์โรตม คือ เจ้าเจริญหรือ
พระองค์ราชวดี(Ang Rachavadi) ซึ่งภายหลังครองราชย์
เป็นกษัตริย์โรตมที่ 1 (King Norodom 1, 1880-1904) ต้น
ราชวงศ์สีลวดี คือเจ้าสารหรือพระองค์สีลวดี(Ang
Sisowath) ซึ่งภายหลังฝรั่งเศสได้แต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์สี

ลวดี(King Sisowath, 1904-1927) สืบแทนพระเชษฐาคือ
กษัตริย์โรตม ทั้งสองพระองค์เป็นราชโอรสของกษัตริย์
พระองค์ดวงต่างราชมารดาต่างกันเท่านั้น การแบ่งแยกเป็นสาย
โรตมและสายสีลวดีเกิดขึ้นในยุคที่ฝรั่งเศสปกครองกัมพูชา

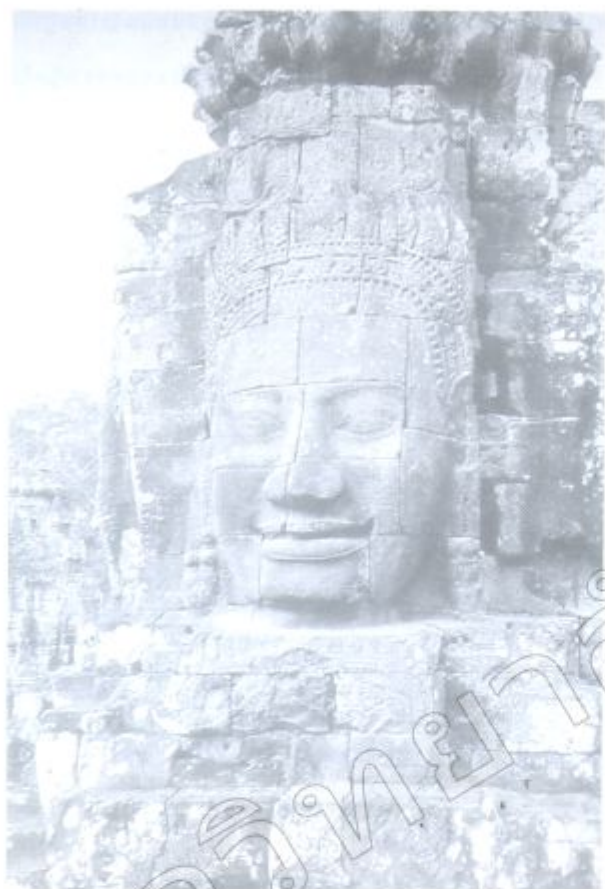

ราชวงศ์โรตม

กษัตริย์โรตมนั้น เข้ามาอยู่ในราชสำนักไทยพร้อมกับ
พระราชบิดา เมื่อชันษา 12 ปี ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 3 ของ
ไทยเมื่อถึงคราวผนวชนั้น รัชกาลที่ 4 ได้ทรงรับกษัตริย์โรตม
ซึ่งขณะนั้นดำรงพระยศเป็นพระองค์ราชวดีให้เป็นนาคหลวง
และผนวชที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามในนิกายธรรมยุต มี
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์เป็น
พระอุปัชฌาย์ มีพระนามฉายาว่า นโรตมประตัมภ์พรพราที่
วัดบวรนิเวศวิหาร ภายหลังรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าสถาปนาขึ้น
เป็นกษัตริย์โรตมในปี 1881 แต่ยังไม่มีการราชาภิเษกเพราะ
เกิดกบฏและความไม่สงบเรียบร้อยภายในประเทศกัมพูชา
ประกอบกับฝรั่งเศสเริ่มเข้าไปมีอิทธิพลเหนือกัมพูชาแล้ว

พลเรือเอก ลา รอง ดีแยร์ ผู้สำเร็จราชการโคชินไชนาที่
ไซ่ง่อนได้เสนอเรือบินประชิดเมืองอุดงคัมไฮเมืองหลวงขณะนั้น
และบังคับให้กษัตริย์โรตมลงพระปรมาภิไธยในสนธิสัญญา
ยอมเป็นรัฐในอารักขา(Protectorate) ของฝรั่งเศสในปี 1883
กษัตริย์โรตมได้ปิดบังเรื่องสนธิสัญญากับฝรั่งเศสมิให้
ขุนนางไทยประจำราชสำนักเขมรรู้เรื่องจนกระทั่ง 3 เดือนต่อมา

ขุนนางไทยทราบเรื่องจากรายงานให้กรุงเทพมหานครกษัตริย์นโรดมจึงรีบแจ้งเข้าทางกรุงเทพทราบว่าเป็นต้องทำเพราะถูกฝรั่งเศสบังคับ ฝ่ายไทยจึงแก้แค้นโดยให้กษัตริย์นโรดมทำสนธิสัญญากับไทยในอีก 3 เดือนต่อมาหลังทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศสสารสำคัญในสนธิสัญญาฉบับที่ทำกับไทย คือ การยืนยันว่ากับพูซายังเป็นเมืองขึ้นของไทยและปฏิเสธข้อตกลงในสนธิสัญญาที่ทำกับฝรั่งเศสภายหลังที่ฝรั่งเศสรู้เรื่องสนธิสัญญาฉบับนี้ ฝรั่งเศสตกตลึงเพราะคาดไม่ถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์นโรดมกับฝรั่งเศสจึงไม่ราบรื่นแต่เป็นต้นมา?

การที่กษัตริย์นโรดมทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศสและทำสนธิสัญญาฉบับกับไทยหลังจากนั้น 3 เดือนนั้น มีปัจจัยแวดล้อมที่หากษัตริย์นโรดมต้องทรงดำเนินการเช่นนั้นหลายประการ

ประการแรก สนธิสัญญากับฝรั่งเศสที่ยอมเป็นรัฐในอารักขาและฝรั่งเศสเป็นผู้ปกป้องกับพูซายังอยู่ใน

ระหว่างการรอให้สืบบ้านของฝรั่งเศส ยังไม่มีผลใช้บังคับถ้ากรุงเทพทราบเรื่องอาจส่งทหารเข้าสู้กับพูซาหรือยกย่องให้พระองค์สิริสวัสดิ์หรือพระองค์สิริวิธดา ฝ่ายตรงข้ามของพระองค์เป็นกษัตริย์แทนพระองค์ได้ พระองค์จึงปิดบังฝ่ายไทยเพื่อประวิงเวลา

ประการที่สอง เมื่อทางกรุงเทพทราบเรื่องกษัตริย์นโรดมร้อนตัวจึงรีบทำสนธิสัญญากับไทยอีกฉบับหนึ่งเพื่อเอาใจไทย เพราะขณะนั้นกษัตริย์นโรดมยังไม่ได้เข้าพิธีราชาภิเษก จึงถือว่ายังไม่ได้ครองราชย์อย่างสมบูรณ์และที่สำคัญเครื่องราชกกุธภัณฑ์ของกับพูซาที่ใช้ในพิธีดังกล่าวถูกเก็บรักษาไว้ที่กรุงเทพ

ประการที่สาม สนธิสัญญาทั้งสองฉบับนี้กษัตริย์นโรดมเชื่อว่าเป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝรั่งเศสและไทย และจะมีผลให้พระองค์เชื่อมั่นว่าพระองค์จะยังคงอยู่ในบัลลังก์ได้อย่างมั่นคง แนวพระราชโบายนี้ปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจในเวลาต่อมาเพราะฝรั่งเศสและไทยได้ร่วมกันจัดพิธีราชาภิเษกให้แก่พระองค์

ในพิธีราชาภิเษกนี้ทั้งไทยและฝรั่งเศสต่างพยายามช่วงชิงความได้เปรียบในด้านพิธีการ เพื่อกีดกันไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้แต่งตั้งกษัตริย์กับพูซาแต่ฝ่ายเดียว ผลของการประนีประนอมทำให้กษัตริย์นโรดมเป็นกษัตริย์ของกับพูซาเพียงพระองค์เดียวที่ไทยเป็นฝ่ายตั้งพระนามประจำรัชกาล และฝ่ายฝรั่งเศสเป็นผู้ยืนยันมงกุฎให้พระองค์

อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสยังคงถือว่ากษัตริย์นโรดมได้ขึ้นครองราชสมบัติเพราะฝ่ายไทยเป็นผู้แต่งตั้งมาตั้งแต่แรก ซึ่งก็เป็นความจริง นอกจากนั้นกษัตริย์นโรดมยังมีพระราชนิยมแบบไทย ๆ เพราะทรงเข้ามาอยู่ที่กรุงเทพตั้งแต่ทรงพระเยาว์ การแต่งพระองค์ คนตรี ละคร และประเพณีในราชสำนักนำแบบอย่างมาจากไทยทั้งสิ้น พุทธศาสนานิกายธรรมยุตได้ถูกนำมาเผยแพร่ในเขมร จนเป็นนิกายหลวงก็เกิดขึ้นในรัชกาลนี้เช่นกัน

ที่น่าพิจารณาอีกประการหนึ่งคือ มีชายาหลายพระองค์

ที่เป็นคนไทย โดยเฉพาะชายาองค์ที่ 20 ซายาเอี่ยม บุษบา (Icam Bosseba) เป็นพระญาติของพระนางเจ้าสุวัทนาในรัชกาลที่ 6 ของไทย และกษัตริย์นโรดมและซายาเอี่ยมก็คือพระอัยกาหวดและอัยกีหวด (ปู่หวดและย่าหวด) ของกษัตริย์สีหนุในปัจจุบัน ซึ่งมักมีผู้กล่าวว่ากษัตริย์สีหนุทรงมีพระราชอุปนิสัยเหมือนกับกษัตริย์นโรดมปู่หวดของท่านเหมือนกับถอดแบบจากพิมพ์เดียวกัน ข้อสังเกตนี้มีส่วนถูกต้องอย่างมากถ้าจะศึกษาต่อไป

ฝรั่งเศสไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากกษัตริย์นโรดมนัก เพราะพระองค์เป็นตัวของพระองค์เองและไม่ยอมปล่อยพระราชอำนาจง่าย ๆ ฝรั่งเศสพยายามให้พระองค์ปฏิรูประบบภาษีและให้ฝรั่งเศสเข้าไปดูแลแทน พระองค์ไม่ยินยอม แม้จะมีการเจรจาหลายครั้งจนกระทั่งพระองค์ไม่ยอมเจรจาด้วย พลเรือ เอง ชาร์ล หอมสัน จึงยกกองเรือรบและกำลังทหารบกประชิดพนมเปญ เมืองหลวงใหม่บังคับให้กษัตริย์นโรดมลงพระปรมาภิไธยในสัญญาฉบับใหม่หรือไม่ก็ต้องลงราชสมบัติ ในที่สุดสัญญาฉบับใหม่ได้กระทำเสร็จสิ้น โดยมีสาระสำคัญมากกว่าเรื่องการเก็บภาษีคือ การเปลี่ยนฐานะของกัมพูชาจากรัฐในอารักขา ซึ่งมีอำนาจปกครองตนเองกลายเป็นอาณานิคม (Colony) ที่ฝรั่งเศสจะปกครองโดยตรง⁴

หลังจากนั้นกษัตริย์นโรดมก็ยังคงไม่ให้ความร่วมมือกับฝรั่งเศสเหมือนเดิม คือใช้การถ่วงเวลาการหลบเลี่ยงด้วยนานาวิธีการจนฝรั่งเศสคิดจะปลดกษัตริย์นโรดมหลายครั้งหลายหนแต่ยังหาโอกาสไม่ได้ เพราะเมื่อฝรั่งเศสเอจริงกษัตริย์นโรดมก็จะโอนอ่อนผ่อนตามทุกครั้งไป

นอกจากกษัตริย์นโรดมแล้ว ราชโอรสของพระองค์อีก 2 พระองค์ที่แสดงความเป็นปรีภักษ์อย่างเปิดเผยคือ เจ้าดวงจักรและเจ้ายุคนธร ทั้งสองพระองค์ได้เดินทางไปปารีสและออกข่าวทางหนังสือพิมพ์โจมตีการปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีนอย่างรุนแรง รัฐบาลฝรั่งเศสจึงสั่งจับกุมไปคุมขังไว้ที่แอลจีเรีย และอีกพระหนึ่งหลบหนีมาลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย เรื่องนี้จะอธิบายในลำดับต่อไป

พระราชนิยมแบบไทยของกษัตริย์นโรดม รวมทั้งการต่อต้านฝรั่งเศสของพระองค์และพระราชโอรสจึงทำให้ฝรั่งเศสพยายามขัดขวางการสืบราชสมบัติของราชวงศ์นโรดมมาโดยตลอด

ราชวงศ์สีลวดี

ในขณะที่พระเชษฐา คือ กษัตริย์นโรดมต่อต้านฝรั่งเศส พระอนุชา คือ พระองค์เจ้าสีลวดี ต้นราชวงศ์สีลวดีก็กลับให้ความร่วมมือกับฝรั่งเศสอย่างดียิ่ง โดยหวังว่าจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์แทนพระเชษฐา⁵

พระองค์สีลวดีเคยเข้ามาอยู่ในกรุงเทพตั้งแต่ทรงพระเยาว์เช่นเดียวกับพระเชษฐา ทรงผนวชโดยพระอุปัชฌาย์องค์เดียวกันจำพรรษาวัดเดียวกัน ถิ่นกรุงกับพญาพรหมพระเชษฐา รัชกาลที่ 4 ได้แต่งตั้งพระเชษฐาเป็นอุปราช แต่งตั้งพระองค์เป็นพระแก้วฟ้า (คล้ายกับวังหลัง) ต่อมาฝรั่งเศสได้แต่งตั้งพระองค์เป็นอุปราชเพื่อสืบราชสมบัติต่อไป

การสืบราชสมบัติของกษัตริย์สีลวดี

ถ้าฝรั่งเศสไม่มีอำนาจในกัมพูชาแล้ว แน่นอนว่าเจ้าสีลวดีอุปราชในรัชกาลก่อนไม่มีโอกาสครองบัลลังก์สืบต่อพระเชษฐาได้เลย เพราะตามกฎหมายเทียบราวว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์กำหนดให้โอรสสายตรงมีลำดับก่อนพระอนุชาและพระเชษฐา ดังนั้นราชสมบัติกัมพูชาจะต้องตกอยู่กับโอรสองค์ใดองค์หนึ่งในบรรดาโอรสทั้ง 27 พระองค์ของกษัตริย์นโรดม แต่ที่อยู่ในข่ายจะได้ครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดามีสองพระองค์ คือ

1. เจ้าอรุณ ยุคนธร (Prince Aruna Yukanthor, 1860-1934) โอรสองค์ที่ 9 ประสูติจากชายาองค์ที่ 8 เป็นโอรสองค์ที่เจ้านโรดมแต่งตั้งเป็นมกุฎราชกุมารอย่างไม่เป็นทางการ เนื่องจากฝรั่งเศสไม่ยอมรับ ไม่ยอมเห็นชอบด้วย เพราะต้องการปิดโอกาสของราชวงศ์นโรดมอย่างถาวร เจ้ายุคนธรเป็นโอรสที่โปรดปรานมากที่สุด เพราะมีจุดยืนเหมือน

กันคือ ข้อด้านการครอบงำของฝรั่งเศส ต่อมาได้ตัดสินใจเผชิญหน้ากับฝรั่งเศสที่ปารีส จนต้องลี้ภัยในสิงคโปร์และประเทศไทย สันพระชนม์ในไทย และถวายพระเพลิงที่วัดมกุฏกษัตริยารามเมื่อปี 1935 พระชนมายุ 77 พรรษา

2. เจ้าดวงจักร (Prince Duony Chakr, 1862-1897)

หรือ เจ้าภานุวงศ์ (Phanouvong) โอรสองค์ที่ 11 ประสูติจากชายาองค์ที่ 10 ซึ่งชายาพระองค์นี้เข้าร่วมพิธีราชาภิเษกที่อุดงค์ มีไชย อาจถือเป็นพระมเหสีก็ได้ แต่ไม่การแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ พระมเหสีพระองค์นี้พยายามให้กษัตริย์นโรดมแต่งตั้งเจ้าดวงจักรเป็นรัชทายาทแต่ไม่สำเร็จ เจ้าดวงจักรเป็นราชโอรสที่โปรดปรานอีกพระองค์หนึ่ง ซึ่งได้ดำเนินการต่อต้านฝรั่งเศสในปารีส จนถูกรับกุมและเนรเทศไปอยู่ณคณิกโทษการเมืองในแอลจีเรีย อัฟริกาจนสิ้นพระชนม์ที่นั่นในวันที่ 25 มีนาคม 1897

ทั้ง ๗ ที่กษัตริย์นโรดมและอุปราชสีลสวัสดิ์เป็นสมาชิกราชวงศ์ที่มีอายุใกล้เคียงกัน เข้ามาอยู่ในประเทศไทยกันในวัยเยาว์ บวชเรียนโดยอุปชฌาย์คนเดียวกัน จำพรรษาที่วัดบวรนิเวศเหมือนกันแต่แนวนโยบายทางการเมืองของทั้งสองพระองค์ไปด้วยกันไม่ได้เลย กษัตริย์นโรดมทรงตั้งคังมิโตะจะจิรตมากแต่รักชาติต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศสตลอดรัชกาล อุปราชสีลสวัสดิ์ทรงมีพระอุปนิสัยนิยมนวลรัฐจันทะทางการเมืองเข้ากับผู้มีอำนาจฝรั่งเศสได้ดี ทะเยอทะยานที่จะเป็นกษัตริย์ที่ไร้อำนาจ อุปราชมักแสดงออกซึ่งความกักตึงต่อกษัตริย์ แต่รับฟังคำสั่งของฝรั่งเศส ทำให้กษัตริย์นโรดมทรงดำเนินอุปราชอนุชาของท่านอย่างตรงไปตรงมาว่า "ทั้งสองหน้า"

กษัตริย์นโรดมยิ่งขัดเคืองมากขึ้นเท่าใด ฝรั่งเศสยิ่งสนับสนุนเจ้าสีลสวัสดิ์มากขึ้นเท่านั้น กรณีที่ฝรั่งเศสทั้งเกลียดทั้งโกรธกษัตริย์นโรดมจนอภัยให้ไม่ได้ คือ การแอบทำสนธิสัญญาลับกับไทย หลังการเซ็นสัญญายอมเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสเพียง 3 เดือน (Franco-Cambodian Treaty, 1963) ระหว่างที่รอการให้สัตยาบันจากปารีสนั่นเอง ซึ่งเนื้อหาของสนธิสัญญาลับนี้ได้ลงล้างสาระสำคัญของ

สนธิสัญญาของฝรั่งเศสทั้งหมดและยอมรับว่ากับพหุชายังขึ้นอยู่กับไทย ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสตกตลึงคาดไม่ถึงว่าไทยจะเดินแผนสูงตลบหลังอย่างรวดเร็วจนต้องมีการเจรจาทำสัญญาระหว่างฝรั่งเศสกับไทยในหลายปีต่อมา (Franco-Siamese Convention, 1867) ยอมรับสิทธิของไทยเหนือพระตะบองและเสียมเรียบแลกเปลี่ยนกับการละสิทธิของไทยในกัมพูชา

กรณีสัญญาลับนี้เองที่รัฐมนตรีกระทรวงอาณานิคมได้หารือกับพลเรือเอก ลา กรองตีแยร์ ผู้สำเร็จราชการของตนในไซ่ง่อนว่า ฉะนั้นการถอดถอนกษัตริย์นโรดมออกจากตำแหน่งเป็นครั้งคราว แต่ลา กรองตีแยร์ ได้เสนอความเห็นว่าการมีผลความสามารถของสีลสวัสดิ์ยิ่งเทียบนโรดมไม่ได้

อย่างไรก็ตามในปี 1867 ฝรั่งเศสได้ขอให้กษัตริย์นโรดมแต่งตั้งเจ้าสีลสวัสดิ์เป็นผู้บัญชาการทหารพรานกบฏในภาคตะวันออก เจ้าสีลสวัสดิ์จึงเป็นผู้ควบคุมกองทัพกับพหุชาติขึ้นตรงต่อฝรั่งเศสและสามารถปฏิบัติได้เป็นผลสำเร็จได้รับความไว้วางใจในเรื่องความสามารถและความความกักตึงต่อฝรั่งเศส เมื่อผลการทดสอบเจ้าสีลสวัสดิ์เป็นที่น่าพอใจ ฝรั่งเศสจึงขอให้กษัตริย์นโรดมแต่งตั้งเจ้าสีลสวัสดิ์เป็นอุปราชหรือกษัตริย์องค์ที่ 2 ในปี 1870 แม้ว่ากษัตริย์นโรดมจะขัดเคืองและหน่วงเหนี่ยวก็ตามการตอบโต้ของราชวงศ์นโรดมต่อฝรั่งเศสและอุปราชได้เริ่มต้นในปี 1893 เจ้าดวงจักรนโรดมองค์โปรดคนหนึ่งของกษัตริย์นโรดม ได้ลอบเดินทางออกจากกัมพูชาผ่านกรุงเทพฯ ไปปารีส และที่นั่นเองเจ้าดวงจักรได้ใช้หนังสือพิมพ์ฟ้องต่อประชาชนชาวฝรั่งเศส กล่าวหาผู้สำเร็จราชการอินโดจีนและข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำกัมพูชาใช้อำนาจกดขี่กษัตริย์กัมพูชา ขูดรีดราษฎรชาวเขมรผู้ยากจนปกครองแบบป่าเถื่อน และเสนอให้เรียกข้าราชการเหล่านี้กลับไป ปลอบให้กัมพูชาปกครองตนเอง การกระทำดังกล่าวสร้างความอับอายให้กับรัฐบาลฝรั่งเศส จึงสั่งจับกุมเจ้าดวงจักรและเนรเทศให้ไปอยู่ณคณิกโทษการเมืองในแอลจีเรีย แอฟริกาในเดือน เมษายน 1893 ห้ามชายาและครอบครัวติดตามไปอยู่ด้วย เจ้าดวงจักรถึงแก่กรรมในปี 1897 ตามลำพัง

ในแอลจีเรีย¹²

ในปี 1897 นี้เองกษัตริย์นโรดมประจวบ และฝรั่งเศสคาดว่าจะเป็นชีวิตในเร็ววัน ดังนั้นฝรั่งเศสจึงยื่นข้อเสนอเป็นทางการให้อุปราชสีสวัตต์เป็นรัชทายาทในการสืบราชสมบัติต่อไปและอาศัยการประจวบนี้เป็นข้ออ้างในการดึงอำนาจมาสู่คณะรัฐมนตรีที่ฝรั่งเศสควบคุมอยู่อย่างถาวรแม้ว่าต่อมาอาการประจวบจะทุเลาลงก็ตาม

การกระทำดังกล่าวทำให้สมาชิกราชวงศ์คนหนึ่งของราชวงศ์นโรดมคือเจ้ายุคนธรโอรสองค์โปรดอีกองค์หนึ่งของกษัตริย์นโรดมทนอยู่ไม่ได้และใช้วิธีเดิมคือลอบเดินทางไปปารีสในปี 1900 ออกข่าวโจมตีรัฐบาลฝรั่งเศสผู้สำเร็จราชการและข้าหลวงใหญ่บิดอำนาจจากกษัตริย์นโรดมใช้อำนาจโดยพลการแต่งตั้งอุปราชสีสวัตต์เป็นรัชทายาท พร้อม

กับยื่นข้อสิทธิในการสืบราชสมบัติของเจ้ายุคนธรในฐานะรัชทายาท การโจมตีทางหนังสือพิมพ์คราวนี้กระทำอย่างเอิกเกริกติดต่อกันหลายครั้ง ฝรั่งเศสติดต่อให้กษัตริย์นโรดมส่งคำขอโทษของเจ้ายุคนธรมาเป็นทางการ แต่เจ้ายุคนธรปฏิเสธ ฝรั่งเศสจึงประกาศจับและห้ามเข้าประเทศกับพวเขา เจ้ายุคนธรหลบหนีจากฝรั่งเศสเข้ามาลี้ภัยในสิงคโปร์และประเทศไทยตามลำดับจนสิ้นพระชนม์ในประเทศไทย¹³

นับเป็นการได้ครอบครองสุดท้ายของราชวงศ์นโรดม และสิ้นสุดลงด้วยความพ่ายแพ้ การเนรเทศโอรสองค์ที่คาด

ว่าเป็นรัชทายาทที่กษัตริย์นโรดมมุ่งมั่นให้สืบราชสมบัติ นับเป็นโอกาสที่ดีที่อุปราชสีสวัตต์หมดคู่แข่งที่สำคัญไปพร้อมกัน

กษัตริย์นโรดมประจวบหนักและเป็นการประจวบด้วยโรคเรื้อรังระยะสุดท้ายในเดือนกุมภาพันธ์ 1904 อาการของโรคเรื้อรังคุกคามกษัตริย์นโรดมหลายปี จนต้องใช้น้ำมันระงับปวดจึงมีอาการดีขึ้นในปลายรัชกาล (ฝรั่งเศสได้ถวายเงิน 113 กิโลกรัม แต่พระองค์ทุกปี แม้ในรัชกาลต่อมาฝรั่งเศสก็ยังถวายเงินจำนวนดังกล่าวให้กษัตริย์กัมพูชาต่อไปทั้ง ๆ ที่มิได้เจ็บป่วย) เมื่อเริ่มมีอาการประจวบเรือบินของฝรั่งเศส 1 ลำเคลื่อนเข้าสู่กรุงพนมเปญ กำลังทหารเข้าเสริมกำลังรักษาสถานการณ์ จนกษัตริย์นโรดมสิ้นพระชนม์ในวันที่ 2 พฤษภาคม 1904 คณะรัฐมนตรีเรียกประชุมด่วนและนิมนต์พระเจ้าสีสวัตต์ขึ้นครองราชย์เพื่อเลือกกษัตริย์องค์ใหม่ โดยมีข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำกัมพูชาเป็นกำลังคอยช่วยเหลือด้านข้างด้วยเกรงว่ากษัตริย์นโรดมจะมีราชโองการสืบเชื้อสายรัชทายาท แต่ทุกอย่างผ่านไปได้อย่างดี อุปราชสีสวัตต์สมปรารถนา ได้ขึ้นครองบัลลังก์เมื่อพระชนมายุ 64 ปี หลังจากทอดถอนยศมาถึ 45 ปี

ในรัชสมัยของกษัตริย์สีสวัตต์ การปกครองของฝรั่งเศสในกัมพูชาราวขึ้นเพราะได้รับความร่วมมืออย่างดีจากสิ่งที่กษัตริย์สีสวัตต์เรียกว่า “เครื่องจักรลงนาม” สิ่งที่กษัตริย์สีสวัตต์ได้ร่างสรรค์ไว้ให้แก่กัมพูชาคือด้านการศึกษา พระองค์จัดตั้งสถานศึกษาหลายแห่ง เช่น วิทยาลัยสีสวัตต์ โรงเรียนเพาะช่าง โรงเรียนกฎหมาย และถนนสายต่าง ๆ เหตุการณ์สำคัญในรัชกาลนี้คือ ฝรั่งเศสได้บีบบังคับให้ไทยยอมลงนามในสนธิสัญญาปักดินแดนพระตะบอง, เสียมเรียบคืนให้แก่กัมพูชา แต่กษัตริย์สีสวัตต์ไม่เคยเสด็จพระราชดำเนินมายังดินแดนดังกล่าวเลย

มีข้อสังเกตของชาวต่างประเทศต่อกษัตริย์สีสวัตต์ว่าพระองค์ไม่ยอมเข้าร่วมในพิธีพระบรมศพของกษัตริย์นโรดมพระเชษฐา โดยอ้างว่าพระองค์กลัวพระเชษฐาในยามมีชีวิตอยู่แม้สิ้นพระชนม์ก็ยังหวาดกลัวอยู่¹⁴ เรื่องนี้คงไม่ใช่ เป็นไปตาม

ล้านนาไทยว่า “โกรธจนไม่เฝ้า” เพราะเรื่องนี้เป็นราชกิจของกษัตริย์องค์ใหม่ต้องแสดงให้เห็น โกรธอย่างไรก็ต้องแสดงละคร แต่เรื่องจริงนั้นเล่ากันว่า ราชวงศ์กัมพูชานั้นเชื่อโชคลางและคำสาบานมาก พระองค์เจ้าสีสุวัตรเคียดแค้นพัฒนาสติปัญญาแสดงความภักดีต่อพระเชษฐามาแล้ว ทรงกลัวในเรื่องคำสาบานนั้น และการไปงานดังกล่าวจะเป็นกลางร้าย จึงไม่ยินยอมไปงานพระบรมศพของพระเชษฐา

การสืบราชสมบัติของกษัตริย์มณีวงศ์

กษัตริย์มณีวงศ์ประสูติเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 1875 เป็นโอรสองค์ที่ 14 ของกษัตริย์สีสุวัตรกับชายาองค์ที่ 11 เข้ารับการศึกษารับบวชจากโรงเรียนอาณานิคมในฝรั่งเศส (Ecole Coloniale) และศึกษาต่อทางทหารราบที่เมืองแซนต์ มาร์เซียนต์ (Sainte-Marxient) สำเร็จการศึกษาได้รับยศร้อยตรี ต่อมาได้รับการแต่งตั้งจากฝรั่งเศสให้เป็นกษัตริย์กัมพูชาในปี 1927¹⁵

เมื่อกษัตริย์สีสุวัตรครองราชย์ได้ 5 ปี พระองค์เสนอให้ฝรั่งเศสแต่งตั้งเจ้ามณีวงศ์เป็นรัชทายาท เพื่อความแน่นอนในการสืบสันตติวงศ์ในราชวงศ์สีสุวัตร แต่ฝรั่งเศสไม่ยินยอม เพียงแต่แบ่งรับแบ่งสู้เท่านั้น¹⁶ เพราะฝรั่งเศสต้องการเวลาเพื่อพิสูจน์ความภักดีของเจ้ามณีวงศ์ ซึ่งก็ทำให้ฝรั่งเศสผิดหวัง จึงแต่งตั้งให้เจ้ามณีวงศ์เป็นกษัตริย์ในอีก 22 ปีต่อมา

การที่ฝรั่งเศสและกษัตริย์สีสุวัตรได้มีความเห็นพ้องให้เจ้ามณีวงศ์สืบราชสมบัตินั้น ประเด็นที่ชัดเจนคือฝรั่งเศสสนับสนุนราชวงศ์สีสุวัตรเพราะไว้วางใจ ควบคุมง่าย เรื่องนี้แน่นอนอยู่แล้วที่ฝรั่งเศสจะไม่ยอมให้โอรสของกษัตริย์นโรดมขึ้นครองราชย์ แต่ประเด็นที่ไม่ชัดเจนคือทำไมต้องเป็นราชโอรสมณีวงศ์

เจ้ามณีวงศ์ไม่ใช่โอรสองค์เดียว และไม่ใช่โอรสองค์โตของกษัตริย์สีสุวัตร ถ้าจะพิจารณาจากเชื้อสายทางพระราชมารดาแล้วยังน่าสงสัยมากขึ้นอีกเพราะพระราชมารดาองค์ที่ 11 ไม่มีเชื้อเจ้าคือเป็นคนสามัญและยังเป็นลูกสาวคนจีน (Mandarin)¹⁷

การที่จะให้กษัตริย์องค์ใหม่ไม่มีพวกพ้องที่เป็นสมาชิกราชวงศ์สนับสนุนจะขัดกับแนวปฏิบัติตามธรรมเนียมเดิม ๆ แต่อาจเป็นไปได้ว่าต้องการให้กษัตริย์องค์ใหม่ไม่มีพื้นฐานอำนาจและไม่หึงหวัตร คืออยู่โดดเดี่ยวเหมาะสำหรับการเป็นกษัตริย์ในกำกับของฝรั่งเศส นี่เป็นเพียงข้อสันนิษฐานในแง่ของเชื้อสายทางราชวงศ์เท่านั้น

จริง ๆ แล้วมีผู้ที่อยู่ในข่ายการพิจารณาสืบราชสมบัติอีก 3 พระองค์ได้แก่

1. เจ้าสีสุวัตร วุฒวงศ์ (Sisowath Wothavong) โอรสองค์โตประสูติจากพระชายาองค์แรกที่เป็นคนไทย
2. เจ้าสีสุวัตร อัสระวงศ์ (Sisowath Essaravong) โอรสองค์ที่ 6 ประสูติจากพระชายาองค์ที่ 5 มีฐานะเป็นมเหสี แต่ได้หย่าร้างไปแต่งงานกับคนจีน เจ้าอัสระวงศ์ถือเป็นสมาชิกราชวงศ์สีสุวัตรที่ร่ำรวยมากที่สุด
3. เจ้าสีสุวัตร สุภานุวงศ์ (Sisowath Souphanouvong) โอรสองค์ที่ 19 ประสูติจากชายาองค์ที่ 14 ที่เป็นคนจีน เจ้าสุภานุวงศ์ได้รับการศึกษาจากฝรั่งเศส ต่อมาได้รับเฉลิมพระยศเป็นกรมหลวง

เจ้าวรวงศ์ ที่เป็นโอรสองค์โตนั้น หมดโอกาสเพราะมีพระราชมารดาเป็นคนไทย ฝรั่งเศสไม่ต้องการให้ไทยมีอิทธิพลในกัมพูชา

เจ้าอัสระวงศ์ ไม่อยู่ในความสนใจของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสต้องการกษัตริย์ที่ได้รับการศึกษาไม่ใช่กษัตริย์ที่ร่ำรวย

เจ้าสุภานุวงศ์ เป็นคู่แข่งที่สำคัญของเจ้ามณีวงศ์เพราะทั้งคู่ได้รับการศึกษาในประเทศฝรั่งเศสตั้งแต่เล็ก คือ ถูกปลูกฝังให้นิยมฝรั่งเศสตั้งแต่เยาว์วัย และทั้งคู่มีพระราชมารดาเป็นชาวจีนสามัญที่ไม่ใช่ราชวงศ์ สิ่งที่ทำให้ฝรั่งเศสตัดสินใจเลือกเจ้ามณีวงศ์เป็นกษัตริย์องค์ต่อไป คือ ความประพฤติและอุปนิสัย

• เจ้ามณีวงศ์ ไม่มีความทะเยอทะยานทางการเมืองเรียบง่าย เฉย ๆ ชอบเก็บตัว

• เจ้าสุภานุวงศ์ มีความปรารถนาทางการเมืองสูง มี

ความคิดเป็นของตัวเอง ชอบออกสังคม

การตัดสินใจของฝรั่งเศสถูกต้องแล้ว เพราะรัชกาลของกษัตริย์มีวงศ์เป็นสมัยที่เจ็บที่สุด ไม่มีเหตุการณ์ทางการเมืองอะไรที่ถูกบันทึกไว้ในหน้าประวัติศาสตร์เลย นอกจากข้อความไม่กี่บรรทัด ว่าฝรั่งเศสได้สร้างทางรถไฟจากกรุงเทพมหานครไปสยามแดนไทยที่รัฐประเศของไทย ในสมัยนี้และฝรั่งเศสได้ตั้งชื่อสะพานข้ามแม่น้ำบางกอกว่าสะพานมีวงศ์เท่านั้น

บทบาทของกษัตริย์มีวงศ์มีน้อยมากเพราะท่านก็เป็น "เครื่องจักรลงนาม" อีกเครื่องหนึ่งของฝรั่งเศส แต่เหตุการณ์ระหว่างประเทศไม่ได้เจ็บเหมือนการเมืองภายใน เพราะเป็นช่วงของการเริ่มต้นสงครามโลกครั้งที่ 2 และกับพม่าต้องเสียพระตะบองและเสียมเรียบให้แก่ไทยชั่วคราวโดยการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น

กษัตริย์มีวงศ์ครองราชสมบัติจนถึง 14 ปีสิ้นพระชนม์ในปี 1941 รัชสมัยของพระองค์ราบเรียบเป็นยุคสมัยแห่งความร่ำรวยสมบูรณ์แบบโดยแท้ พระองค์เป็นเพียงสัญลักษณ์ แห่งชัยชนะของฝรั่งเศสและราชวงศ์สโลว์สดีที่มีเหนือราชวงศ์โรดมเท่านั้น

การเสวยราชย์ของกษัตริย์สีหนุ (ครั้งที่ 1)

การขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์สีหนุเป็นจุดเปลี่ยนของประวัติศาสตร์กัมพูชา และเป็นการฟื้นฟูอำนาจของราชวงศ์โรดมให้กลับคืนมามีอำนาจเหนือราชวงศ์สโลว์สดีอีกครั้งหนึ่ง แต่ทั้งราชวงศ์โรดมและราชวงศ์สโลว์สดีต่างตกถึงเมื่อฝรั่งเศสแต่งตั้งสมาชิกราชวงศ์โรดมระดับปลายแถวอายุ 18 ปีขึ้นครองราชย์

การตัดสินใจของฝรั่งเศสก่อให้เกิดความงุนงงสนเท่ห์แก่ราชวงศ์กัมพูชาทั้งปวง รวมทั้งนักประวัติศาสตร์เองก็ยังไม่พยายามหาคำตอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับการตัดสินใจของฝรั่งเศสในกรณีดังกล่าว

ประเด็นการขึ้นครองราชย์ที่พลิกความคาดหมายนี้มี

พื้นฐานความสงสัย 4 ประการคือ

ประการแรก ราชวงศ์สโลว์สดีกับฝรั่งเศสมีความสัมพันธ์ในระดับดีเยี่ยม ไม่เคยมีความขัดแย้งที่รุนแรงในการปกครองกัมพูชาเลยและราชวงศ์สโลว์สดีเป็นที่ไว้วางใจมาโดยตลอด

ประการที่สอง ราชวงศ์โรดมกับฝรั่งเศสนั้นเป็นที่รบกวนกันโดยทั่วไปว่าขัดแย้งกันอย่างรุนแรง สมาชิกในราชวงศ์ต่อต้านฝรั่งเศสและสร้างปัญหาไม่หยุดหย่อน จนฝรั่งเศสไม่ยินยอมให้สมาชิกราชวงศ์โรดมขึ้นครองราชย์อีกเลย

ประการที่สาม เจ้าสีหนุเป็นเจ้าระดับที่ 2 ถ้าเทียบกับไทยแล้ว คือมีฐานะเป็นเพียงพระองค์เจ้าที่อยู่ในระดับการสืบสันตติวงศ์ระดับปลายแถว เพราะก่อนจะถึงสีหนุ มีเจ้าระดับฟ้าชายอีกหลายสิบองค์ทั้งในราชวงศ์โรดมและสโลว์สดี การขึ้นครองราชย์ดังกล่าวถือเป็นการทำลายกฎเกณฑ์บรรพบุรุษว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์อย่างรุนแรง ภาษาไทยเรียกว่า "พลิกโฉม" หรือ "บ้าบิด"

ประการที่สี่ ถ้าฝรั่งเศสต้องการเปลี่ยนสายให้ราชวงศ์โรดมขึ้นครองราชย์แล้ว ผู้ที่สมควรขึ้นครองราชย์คือเจ้าสุรรมภณธิดาพระราชนัดดาของกษัตริย์สีหนุ ไม่ใช่กษัตริย์สีหนุเอง

เพราะเจ้าสุรรมภณธิดาอยู่ในลำดับต้นของสายโรดมถึงพร้อมด้วยวิบุณยคุณคุณูปการและประสบการณ์

การตัดสินใจของฝรั่งเศสเมื่อครั้งเลือกให้เจ้ามีวงศ์เป็นกษัตริย์นั้นเป็นความลำเอียงอันยิ่งใหญ่ของผู้บริหารระดับสูงที่ปกครองอาณานิคมแห่งนี้ แต่กรณีของกษัตริย์สีหนุ

เป็นความผิดพลาดครั้งมหึมาของฝรั่งเศสที่ไม่อาจแก้ไขได้ ตรงกับสำนวนประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสว่า "The Bourbon Learned Nothing" เพราะราชวงศ์บอร์บองก็เป็นบอร์บอง กษัตริย์สีหนุ นั้นถอดแบบมาจากปู่ทวด (Great-grand Father) คือ กษัตริย์บอร์บองต้นราชวงศ์บอร์บองไม่ผิดเพี้ยน ฝรั่งเศสจึงต้องเสียใจกับเรื่องนี้ไปอีกนาน เพราะกษัตริย์สีหนุจะเป็นผู้นำเอกราชมาสู่กัมพูชาในเวลาต่อมา

การเลือกเจ้าสีหนุเป็นกษัตริย์สืบราชสมบัติต่อจากกษัตริย์มโนวong ซึ่งของฝรั่งเศสจะอธิบายเชิงวิเคราะห์ในลำดับต่อไป เพราะจำเป็นต้องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาโดยสังเขปของกษัตริย์สีหนุเพื่อปูพื้นฐานก่อนอื่น

กษัตริย์สีหนุ (Norodom Sihanuk) ประสูติเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๑๙๒๒ เป็นโอรสเจ้าสุรามาณี (Norodom Suramarit) และเจ้าหญิงโกสมัก ในราชวงศ์สีสวัต (Sisowath Kossamak Nearireath) หรือกษัตริย์รัตนโกสินทร์แบบไทย กษัตริย์สีหนุจึงมีทั้งเชื้อสายของบอร์บองและสีสวัตในตัวพระองค์เอง ในช่วงต้นได้รับการศึกษาจากโรงเรียนฝรั่งเศสในนคร (Francois Baudoin School) ในพนมเปญ โรงเรียน

เตรียมอุดมศึกษาสีสวัตดีในพนมเปญ และโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาในซาลลูลูป โลบาท์ (Chasseloup Laubat High School) ในไซ่ง่อน ภายหลังเมื่อครองราชย์แล้วเสด็จเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนทหารโบมูร์ ประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. ๑๙๔๘ สำเร็จการศึกษาได้รับยศร้อยเอกและยศพันตรีพิเศษในกองทัพฝรั่งเศส ผลงานอันยิ่งใหญ่ของพระองค์คือ ความสำเร็จในการเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศสในปี ๑๙๕๓ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีชั่วคราวตำแหน่งหนึ่งในช่วงปี ๑๙๕๒-๑๙๕๓ จากนั้นลงพระราชสมภพให้พระราชบิดา คือ เจ้าสุรามาณี ครองราชย์ ในปี ๑๙๕๕ ในปีเดียวกันนั้นได้จัดตั้งพรรคการเมืองชื่อ สังคมราษฎร์นิยม (Sangkum Reastr Niyom) และชนะเลือกตั้ง เจ้าสีหนุดำรงตำแหน่งประธานสภารัฐมนตรี (President of the Council of Minister) หรือนายกรัฐมนตรีจนถึงปี ๑๙๖๐ สละราชย์สืบพระชนม์^๑

เจ้าสีหนุ ได้สืบราชสมบัติต่อจากพระราชบิดาหากแต่ใช้วิธีการให้ประชาชนลงมติว่าจะให้เจ้าสีหนุดำรงตำแหน่งประมุขรัฐ (Chief of State) หรือประธานาธิบดีหรือไม่ สีหนุได้รับชัยชนะและเข้าดำรงตำแหน่งประมุขรัฐจนถึงปี ๑๙๗๐

จอมพลลอนนอลและเจ้าสีสวัสต์ สิริมาตัก ทำรัฐประหาร ขณะ
ที่เจ้าสีหนุอยู่ในระหว่างการเยือนต่างประเทศ กับพวชาได้
กลายเป็นสาธารณรัฐจนถึงปี 1975 เจ้าสีหนุร่วมมือกับเขมร
แดงยึดอำนาจลอนนอลได้สำเร็จ เข้าดำรงตำแหน่งประมุขรัฐ
ที่ไม่มีอำนาจและถูกบีบบังคับให้ลาออกในปี 1976 แต่เขมร
แดงภายใต้การนำของพอลพตได้ถูกโค่นล้มโดยกองกำลัง
เวียดนามและเขมรกลุ่มเฮงสัมลิน เมื่อกองกำลังเวียดนามถอน
ทหารตามมติสหประชาชาติ และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในปี
1993 เจ้าสีหนุจึงกลับเป็นกษัตริย์กับพวชาอีกครั้งหนึ่ง 20

ประวัติของกษัตริย์สีหนุเริ่มต้นเป็นการลำดับเหตุการณ์
โดยสังเขปเท่านั้น ความเป็นจริงแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของ
กษัตริย์สีหนุนั้นเหมือนนวนิยายเรื่องยาวสีหนุเคยเป็นทั้งกษัตริย์
นายกรัฐมนตรี ประมุขรัฐ หัวหน้ารัฐบาลพลัดถิ่น และหัวหน้า
พรรคการเมือง ดวงพระชะตาที่แจ้งรุ่งโรจน์และตกอับ
หมุนเวียนอย่างไม่เคยมีผู้มาก่อนใครประจวบกับกษัตริย์สีหนุ
เคยเป็นวีรบุรุษในการเรียกร้องเอกราช เคยถูกรัฐประหารใช้
ชีวิตเป็นประกันในคุกถึงและเปี่ยงยางหลายปี จากนั้นก็ถูกเขมร
แดงคุมตัวเป็นนักโทษกิตติมศักดิ์ในพระราชวังเขมรินทร์
พนมเปญ หลบหนีออกจากพนมเปญโดยเครื่องบินของจีน
เหียวสุดท้ายก่อนเวียดนามยึดพนมเปญไม่กี่ชั่วโมง ใช้ชีวิตลี้
ภัยครั้งที่ 2 อีกสิบปีเศษ จึงจะกลับสู่กับพวชาในฐานะกษัตริย์
อีกครั้งหนึ่ง ถ้าคำพังเพยของไทยที่กล่าวถึงความไม่แน่นอน
ของชีวิตไว้ว่า "ชั่วเจ็ดที ดีเจ็ดหน" ชีวิตของเจ้าสีหนุก็คงเป็น
ไปทำนองเดียวกัน หรือความเชื่อของทางตะวันตกว่าแมวมิ
เก้ชีวิต เจ้าสีหนุก็คงไม่แตกต่างกัน

ย้อนกลับมาพิจารณาเรื่องที่ฝรั่งเศสตัดสินใจเลือกให้
เจ้าสีหนุสมาชิกราชวงศ์โรตมสืบราชสมบัติต่อจากกษัตริย์
มณีวงศ์ สมาชิกราชวงศ์สีสวัสต์ และเลือกเจ้าสีหนุซึ่งเป็น
สมาชิกราชวงศ์โรตมที่มีลำดับการสืบสันตติวงศ์ต่ำๆ และมี
พระชันษาเพียง 18 ปี ซึ่งกรณีดังกล่าวพลิกโฉมหน้า
ประวัติศาสตร์การเมืองของกัมพูชา และสร้างความพิศวงให้
แก่ผู้มีสิทธิ์ที่จะสืบราชสมบัติในระดับต้นๆ ทั้งราชวงศ์สีสวัสต์

และโรตม

พลเรือเอก เดอคูซ์ (Admiral Decoux) ผู้สำเร็จ
ราชการอินโดจีนของฝรั่งเศส (Governor General of
French Indochina) ซึ่งเป็นผู้เสนอแต่งตั้งให้เจ้าสีหนุเป็น
กษัตริย์ครองราชย์สืบต่อจากกษัตริย์มณีวงศ์ ได้เขียนอธิบาย
เหตุผลการตัดสินใจดังกล่าวไว้ในหนังสือเรื่องภาวะกิจใน
อินโดจีน (La Barre del Indochine) จากการเสนอให้เจ้า

สีหนุเป็นกษัตริย์เพราะต้องการยุติการแย่งชิง ซึ่งดิฉันเห็น
ระหว่างราชวงศ์สีสวัสต์และราชวงศ์โรตม² เจ้าสีหนุเป็นเหลน
ปู่ทวด (Great-grandson) ของกษัตริย์โรตม และเป็นเหลน
ตาทวดของกษัตริย์สีสวัสต์ สีหนุเป็นส่วนผสมผสานของสอง
ราชวงศ์กล่าวคือ มีพระบิดาเป็นโรตมและมีพระมารดาเป็นสี
สวัสต์ ซึ่งเป็นราชธิดาของกษัตริย์มณีวงศ์ (คู่สมรสของ
ราชวงศ์กัมพูชา ก.)

คำอธิบายดังกล่าวดูสมเหตุสมผลสำหรับบุคคลทั่วไป
แต่สำหรับสมาชิกราชวงศ์กัมพูชาแล้ว คำอธิบายดังกล่าวไม่
สมเหตุสมผลเลย เพราะเจ้ามนิเรท (Sisowath Monineth)
และเจ้ามนิพงษ์ (Sisowath Monipong) ต่างมีคุณสมบัติไม่
แตกต่างจากเจ้าสีหนุเลย

เจ้ามนิเรทและเจ้ามนิพงษ์ มีพระราชบิดาคือกษัตริย์มณี

วงศ์อยู่ราชวงศ์สีสวัสต์ และมีพระราชมารดาอยู่ในราชวงศ์
นโรดมคือเจ้ากันวิมาน (Norodom Kunviman) ดังนั้น
โอรสของกษัตริย์มโนวงศ์ทั้งสองจึงเป็นส่วนผสมผสานของ
นโรดมและสีสวัสต์เช่นเดียวกับสีหนุ(คูดาแทรกของราชวงศ์
กัมพูชา ช.) อีกทั้งยังมีฐานะเป็นเจ้าระดับเจ้าฟ้า ขณะที่เจ้าสี
หนุเป็นเจ้าระดับพระองค์เจ้าเท่านั้น นอกจากนี้เจ้าทั้งสองยังได้
รับการศึกษาอย่างดีในประเทศฝรั่งเศส ได้แสดงออกซึ่งความ
ภักดีต่อฝรั่งเศสโดยการเข้าเป็นทหารของกองทัพฝรั่งเศส
ระยะหนึ่งทั้งสองพระองค์ ฝรั่งเศสจึงน่าจะพิจารณาทั้งสอง
พระองค์เป็นกรณีพิเศษ โดยเฉพาะเจ้ามโนเรทโอรส องค์ใหญ่
ของกษัตริย์มโนวงศ์ ได้รับการสนับสนุนจากพระราชบิดา และ
เป็นที่คาดหมายจะได้รับการพิจารณาให้ครองราชสมบัติต่อไป

เจ้าสีหนุเคยได้ให้สัมภาษณ์กรณีที่พระองค์ได้รับการ
แต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์โดยผู้สำเร็จราชการอินโดจีนของ
ฝรั่งเศสว่าเพราะพระองค์เป็นหม่อมน้อยเจ้าเสน่ห์ได้รับความ
เมตตาอย่างสูงจากท่านผู้หญิงของผู้สำเร็จราชการ
ท่านผู้หญิงบิทธิพิลโลมโน้วให้ท่านผู้สำเร็จราชการหันมา
สนใจในตัวพระองค์ จนได้รับการเสนอให้ครองราชสมบัติ

เหตุผลในเรื่องความปรองดองระหว่างนโรดมและสีสวัสต์
และความมีเสน่ห์ของเจ้าสีหนุ ที่ทำให้มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับ
ผู้สำเร็จราชการ คงเป็นเหตุผลหนึ่งแต่ไม่ใช่เหตุผลที่เป็น
ปัจจัยสำคัญที่สุด สิ่งที่ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกัมพูชามีความเห็น
ตรงกันคือ เหตุผลในเรื่องสถานการณ์และโอกาส กล่าวคือ ในปี
1941 อันเป็นที่กษัตริย์มโนวงศ์สวรรคตนั้น สงครามโลกครั้งที่ 2
ได้อุบัติขึ้นแล้ว ฝรั่งเศสพ่ายแพ้เยอรมนีอย่างยับเยิน ถูก
เยอรมนียึดครอง ทำให้ฝรั่งเศสในอินโดจีนอ่อนกำลังลง และ
ถูกคุกคามจากญี่ปุ่นที่เริ่มขยายอิทธิพลในอินโดจีน ช่วงเวลาที่
ต้องเผชิญหน้ากับญี่ปุ่นอยู่นี้ ฝรั่งเศสไม่ต้องการกษัตริย์ที่เป็น
ตัวของตัวเองอย่างเจ้ามโนเรทหรือเจ้ามโนพงษ์ ซึ่งอาจ
เรียกร้องเอกราชโดยร่วมมือกับญี่ปุ่น กษัตริย์ที่ฝรั่งเศส
ต้องการในเวลานั้นควรเป็นผู้ที่ง่ายต่อการชักจูง ยังไม่สันหัด
ในการบริหารบ้านเมืองและไม่เคยมีประสบการณ์ทางการเมือง

คำตอบก็คือ นักเรียนมัธยมปลาย อายุ 18 ปี ที่ชื่อนามเจ้า
สีหนุนั่นเอง

การสืบราชสมบัติหลังได้รับเอกราช

หลังจากที่ฝรั่งเศสได้มอบเอกราชให้แก่กัมพูชาในปี
1953 ได้มีกษัตริย์กัมพูชาครองราชย์อีก 2 พระองค์ ได้แก่

1. กษัตริย์สุรามฤทธิ (King Suramarit, 1955-1960)
ราชวงศ์นโรดม
2. กษัตริย์สีหนุ ครั้งที่ 2 (King Sinanouk) ราชวงศ์
นโรดม

การสืบราชสมบัติของกษัตริย์ทั้งสองพระองค์เกิดขึ้นใน
ลักษณะแปลกประหลาดไม่เป็นไปตามปกติวิสัย กล่าวคือกษัตริย์
พระองค์หนึ่งขึ้นครองราชย์สืบต่อจากโอรส อีกพระองค์หนึ่ง
ขึ้นครองราชย์หลังระบบกษัตริย์ถูกยุบเลิกและได้ถูกฟื้นฟูอีกครั้ง

การสืบราชสมบัติของกษัตริย์สุรามฤทธิ

กษัตริย์สุรามฤทธิเมื่อแรกประสูติมีฐานะเป็น
พระองค์เจ้าโดยเป็นโอรสของเจ้าสุธารส (Norodom
Sutharot, 1872-1945) กับพระราชมารดาในราชวงศ์นโรดม
และเป็นหลานปู่ของกษัตริย์นโรดมเข้ารับการศึกษามหา
วิทยาลัยสีสวัสต์ในพนมเปญ และโรงเรียนเตรียมอุดมศาสตร์
ไลบาห์ในไซ่ง่อน จากนั้นเข้ารับราชการในวังจนดำรง
ตำแหน่งราชเลขาธิการสำนักพระราชวังในสมัยของกษัตริย์
มโนวงศ์ อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงโสมมิตรธิดาของกษัตริย์มโน
วงศ์ และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงทหารเรือ
เมื่อเจ้าสีหนุครองราชสมบัติได้ลาออกทุกตำแหน่งเพื่อทำ
หน้าที่ประธานผู้สำเร็จราชการแผ่นดินเนื่องจากกษัตริย์สีหนุ
อายุ 18 ปี เมื่อขึ้นครองราช ต่อมาเมื่อราชโอรสของ
ราชสมบัติพระองค์จึงทรงขึ้นครองราชในปี 1955 และ
สิ้นพระชนม์ในปี 1960

การที่ท่านสละราชสมบัติให้พระราชบิดาของท่านนั้นเป็น
เพราะท่านต้องการใช้อำนาจเพิ่มขึ้นในการบริหาร ประเทศ

แต่ตำแหน่งกษัตริย์นั้น เป็นอุปสรรคสำหรับพระองค์ท่าน

เรื่องราวเหล่านี้ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อกัมพูชาได้รับเอกราชใหม่ ๆ กษัตริย์สีหนุได้เข้าควบคุมอำนาจบริหารไว้เนื่องจากเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการถ่ายเทอำนาจ การกระทำดังกล่าวได้ถูกต่อต้านจากนักการเมืองฝ่ายค้าน แต่ท่านได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะมีการลงประชามติว่าประชาชนจะสนับสนุนนโยบายของท่านหรือไม่ จนกระทั่งได้จัดให้มีการลงประชามติในปี 1955 ประชาชนร้อยละ 99 สนับสนุนท่านอย่างท่วมท้นก็โดยอาศัยเกียรติคุณของวีรบุรุษแห่งเอกราชนั่นเอง กษัตริย์สีหนุท่านไม่หยุดแค่นั้น เมื่อได้ทรงตระหนักว่าประชาชนนิยมพระองค์ท่านเช่นนั้นพระองค์จึงเสนอจะให้มีการประชามติว่าจะให้กษัตริย์ของกัมพูชาใช้อำนาจการบริหารประเทศ พระราชอำนาจนี้จะอยู่เหนือรัฐสภาและองค์การอื่น ๆ ซึ่งหมายความว่ากษัตริย์ของกัมพูชาจะกลับไปสู่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชอีกครั้งหนึ่ง แนวพระราชดำรินี้ได้รับการต่อต้านอย่างกระหึ่มพร้อมเพรียงกันทั้งภายในประเทศและต่างประเทศและจากที่ปรึกษาผู้สนับสนุนของพระองค์เองด้วย ดังนั้น แนวพระราชดำรินี้จึงระงับไป แต่แนวความคิดในการ

กฤษฎีล้นพระชนม์ในปี 1960 เจ้าสีหนุก็มิได้สืบทอดสมบัติต่อจากพระราชบิดาแต่อย่างใด ทรงปล่อยให้ตำแหน่งกษัตริย์แห่งกัมพูชาว่างไว้เลย ๆ

เจ้าสีหนุต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศจนถึงปี 1975 เขมรแดงโค่นล้มรัฐบาลจอมพลลอนนอลและเชิญเจ้าสีหนุไปเป็นประมุขรัฐที่นักโทษในพนมเปญ ปี 1979 เวียดนามยึดครองกัมพูชาเจ้าสีหนุลี้ภัยไปอยู่เปียงยางและปักกิ่งอีกครั้งจนถึงปี 1993 จึงกลับมาเป็นกษัตริย์ของกัมพูชาอีกครั้ง

การขึ้นครองราชย์สมัยที่ 2 ของกษัตริย์สีหนุ (ครั้งที่ 2)

การครองราชย์ของกษัตริย์สีหนุครั้งที่ 2 นี้ไม่ใช่การสืบทอดสมบัติเพราะระบบกษัตริย์ถูกยกเลิกไปเมื่อจอมพลลอนนอลทำการปฏิวัติในปี 1970 จนถึงปี 1993 กัมพูชาจึงว่างจากการปกครองของกษัตริย์นาน 33 ปี (รวมช่วงเวลาที่เจ้าสีหนุดำรงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ)

เมื่อเวียดนามยกกองทัพมาตีตามมติสหประชาชาติแล้ว รัฐธรรมนูญใหม่ของกัมพูชาจึงร่างขึ้นโดยกลุ่มต่าง ๆ ในกัมพูชามีสหประชาชาติเป็นผู้ดูแลให้การอุปถัมภ์ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าให้กัมพูชาเป็นราชอาณาจักรมีพระมหากษัตริย์ปกครองแต่ไม่มีอำนาจในการเมืองซึ่งหมายถึงการเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญแบบประชาธิปไตย

ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่าเจ้าสีหนุเป็นศูนย์รวมของประชาชนกัมพูชา สามารถสร้างเอกภาพให้แก่กัมพูชาหลังจากผ่านสงครามยาวนานได้อย่างดี จึงกราบทูลเชิญท่านให้เป็นพระมหากษัตริย์แห่งกัมพูชาในปี 1993 อันถือได้ว่าเป็นการครองราชย์ครั้งที่ 2 ของกษัตริย์สีหนุ

แม้รัฐธรรมนูญจะไม่ยินยอมให้ท่านมีบทบาททางการเมืองอีกต่อไป แต่พระองค์มิได้ละทิ้งอำนาจทางการเมืองโดยเด็ดขาดพระองค์ได้ทรงเลือกให้เจ้ารณฤทธิ์ โอรสองค์หนึ่งของท่านเป็นนายกเทศมนตรีเมือง โดยการจัดตั้งพรรคการเมืองชื่อพรรคฟุนซินเปค (FUNCINPEC) และ

สละราชสมบัติจึงเกิดขึ้นแทน เพราะพระองค์อยากเป็นนายกรัฐมนตรีมากกว่ากษัตริย์

หลังการสละราชสมบัติแล้วท่านตั้งพรรคสังคมนิยม นำพรรคเข้าสู่อำนาจเลือกตั้งจนได้รับการชัยชนะ ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกันหลายปี เมื่อกษัตริย์สุราม

มอบหมายให้เจ้ารณฤทธิ์เป็นหัวหน้าพรรคนำพรรคเข้ารับการเลือกตั้งได้รับชัยชนะมีที่นั่งในรัฐสภามากที่สุด แต่ยังไม่เกินกึ่งหนึ่งจึงจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยมีเจ้ารณฤทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 แม้ว่าในทางนิตินัย กษัตริย์สีหนุจะไม่มีอำนาจและบทบาทในการการเมือง แต่ในทางพฤตินัยท่านอยู่เบื้องหลังของพรรคฟุนซินเปคและนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 เสมอ

การสืบราชสมบัติของกัมพูชาภายหลังกษัตริย์สีหนุ

เนื่องจากกษัตริย์สีหนุมีพระชนมายุถึง 74 พรรษาแล้ว ประกอบกับทรงประชวรด้วยโรคมะเร็งมาหลายปี ทรงรักษาพระองค์ด้วยแพทย์แผนปัจจุบันผสมกับแพทย์แผนโบราณที่ปกักติติดต่อกันมานานแม้ว่าพระอาการของโรคจะทุเลาจนหายเป็นปกติแล้วก็ตาม แต่การที่มีพระชนมายุสูงและผ่านเหตุการณ์ความลำบากมามาก จึงมีการหยิบยกปัญหารัชทายาทของกัมพูชาขึ้นมาพิจารณาอยู่เสมอ เพราะโดยความจริงที่ว่ากษัตริย์สีหนุคือกัมพูชาและกัมพูชาคือกษัตริย์สีหนุ หากวันใดที่กัมพูชาขาดกษัตริย์สีหนุแล้ว กัมพูชาจะหันกลับไปสู่เหตุการณ์วุ่นวายหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับรัชทายาทและกษัตริย์องค์ใหม่ว่าจะทรงมีบารมีเป็นที่ยอมรับของกลุ่มต่าง ๆ ในกัมพูชาหรือไม่

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับพระชายาและโอรสธิดาของกษัตริย์สีหนุมาพิจารณาในรายละเอียดจึงจะสามารถมองเห็นภาพรวมและแนวโน้มได้

กษัตริย์สีหนุมีมเหสีและชายารวม 6 พระองค์มีราชโอรสและราชธิดา 14 พระองค์ซึ่งแยกได้เป็นราชโอรส 8 พระองค์ ราชธิดา 6 พระองค์ สิ้นพระชนม์ไปแล้ว 7 พระองค์ คงเหลือราชโอรส 4 พระองค์ และราชธิดา 3 พระองค์²³

พระราชโอรสและราชธิดาของกษัตริย์สีหนุ

กษัตริย์สีหนุมีพระราชโอรสและราชธิดากับมเหสีและชายาดังต่อไปนี้

1. ชายาฟัด กันทอล (Phat Kankol, 1920-1969) เป็น

ชายาองค์แรก ต่อมาได้หย่าขาดไปแต่งงานใหม่ และเสียชีวิตแล้ว มีโอรส 1 องค์และธิดา 1 องค์

1.1 เจ้าหญิงบุปผา เทวี (Norodom Bopha Davi, 1943) มีพรสวรรค์ในการฟ้อนรำและนาฏศิลป์ แต่งงานมาแล้ว 4 ครั้ง เคยไปเป็นครูสอนนาฏศิลป์ในฝรั่งเศส ปัจจุบันอาศัยอยู่ในพนมเปญ

1.2 เจ้าชายนโรดม รณฤทธิ์ (Norodom Ranariddh, 1944) จบปริญญาเอกทางกฎหมายแพ่ง(กฎหมายทะเล) ที่มหาวิทยาลัยอิกซ์ ออง โปรวันซ์ (Aix-en-Provence) และเป็นศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ แต่สีหนุได้เรียกตัวให้ไปช่วยดำเนินการทางการเมืองจนกลายเป็นประธานพรรคฟุนซินเปค และนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 ได้รับการเฉลิมพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธราชกุมาร และได้รับเฉลิมพระยศเป็นเจ้าหญิงนโรดม มาเรีย รณฤทธิ์ มีโอรสธิดา 3 องค์ คือ เจ้าจักราวุธ (1970) เจ้าสีหนุฤทธิ์ (1972) และเจ้ารัตนเทวี (1974)

2. ชายาเจ้าสีตวันดี พงษ์ฉันทน์ (Sisowath Pong sanmoni, 1929-1974) ต่อมาได้หย่าขาดไปและแต่งงานใหม่ และเสียชีวิตแล้ว มีโอรสธิดา 7 องค์

2.1 เจ้าชายยุวเนถ (Yuvaneath, 1943) แต่งงานมา 2 ครั้ง มีโอรสธิดา 5 องค์ เคยไปอยู่สิงคโปร์และฮ่องกง เคยร่วมงานกับ GRUNK แต่ไม่กลับพนมเปญ ปัจจุบันอาศัยอยู่ในกัมพูชาในฐานะผู้อพยพ

2.2 เจ้าชายระวิวงศ์ (Ravivongs, 1944-1973) เข้าร่วมกับ FUNK และสิ้นพระชนม์ด้วยโรคมะเร็งในปอดปี 1973 แต่ยังไม่อภิเษกสมรส

2.3 เจ้าชายจักรพงษ์ (Chackrapong, 1945) จบการศึกษาจากฝรั่งเศสเป็นนักบินที่อายุน้อยที่สุดของกองทัพอากาศ เดินทางไปลี้ภัยในปักกิ่งและฝรั่งเศสมีร้านอาหารเล็กๆ ในปารีส ต่อมาได้เป็นผู้นำทางทหารคนหนึ่งของ ANS หลังเวียดนามถอนทหาร ได้เป็นผู้บังคับการทหารมหาดเล็กและรัฐมนตรีการบินพลเรือน ต่อมาได้ก่อการกบฏและลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศส มี

ชายา 4 พระองค์ ไอรล 10 พระองค์

2.4 เจ้าหญิงโสริยาเรอุนซี (Soriya Roeunsey, 1947-1976) แต่งงาน 3 ครั้ง สิ้นพระชนม์ในกัมพูชาช่วงเขมรแดงปกครอง

2.5 เจ้าหญิงกันทิ บุปผา (Kanthi Pophu, 1948-1952) สิ้นพระชนม์ด้วยโรคลึกลับในพนมเปญ

2.6 เจ้าชายเขมานูรค (Khemanourak, 1949-1975) เรียนที่ปักกิ่ง อภิเษกสมรสแล้ว เคยร่วมกับ GRUNK ทำงานกับยูนิมในกระทรวงข่าวสาร สิ้นชีพิตักษัยในปี 1975 คาดว่าสิ้นพระชนม์ช่วงเขมรแดงปกครอง

2.7 เจ้าหญิงบัวตุม บุปผา (Botum Bopha, 1951-1976) อภิเษกสมรส 3 ครั้งหลบหนีไปจีนและกลับมาสิ้นพระชนม์ในกัมพูชาปี 1976 ช่วงเขมรแดงปกครอง

3. ชายาเจ้าหญิงเทเวศ นอร์เ็ค (Thavet Norleak) ชายาองค์นี้เคยเสกสมรสกับสมาชิกราชวงศ์โรตมองค์หนึ่ง มาก่อนเป็นชายาของกษัตริย์สีหนุ เคยลี้ภัยไปอยู่ปักกิ่ง ปัจจุบันอยู่ซานเปอโลปารีสในฝรั่งเศส (ไม่มีโอรส-ธิดา)

4. ชายาเจ้าหญิงสีธวัธ มณีเกศตัน (Sisowath Monikessan) สิ้นพระชนม์ในปี 1946 เมื่อมีพระประสูติกาล

4.1 เจ้าชายนราธิโป (Naradipo, 1948-1976) เรียนในพนมเปญและปักกิ่ง ทรงใช้ภาษาจีนได้ดีเคยได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้เป็นรัชทายาทในปี 1963 เคยเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รัฐบาลภาคภาษาจีนในพนมเปญ เคยลี้ภัยไปอยู่จีน ต่อมากลับมาพนมเปญและสิ้นพระชนม์เพราะถูกเขมรแดงปลงพระชนม์

5. ชายาณิวรรณ (Monivann) เป็นชายาลาว สิ้นพระชนม์ระหว่างการหลบหนีเขมรแดง ชาวไมโยเนียนว่าผู้ปลงพระชนม์คือคนขับรถหรือเขมรแดง มีราชธิดา 2 องค์

5.1 เจ้าหญิงสุชาดา (Suchata, 1953-1975) อภิเษกสมรสแล้ว สนับสนุนการปกครองของลอนนอล ถูกเขมรแดงปลงพระชนม์พร้อมสามี และเจ้าดิริมาตักในปี 1975 ที่สนามกีฬา

5.2 เจ้าหญิงอรุณ รัศมี (Arun Rasmy, 1955)

อภิเษกสมรสแล้ว 2 ครั้งเคยลี้ภัยมาอยู่ในประเทศไทยและปักกิ่งในปี 1991

6. มเหสี(สมเด็จพระราชินี) โมนิค อิชซี (Monique Izzi,

1936) เป็นบุตรสาวของนายฟร็องซัว อิชซี ชาวฝรั่งเศสเลือดผสมอิตาลีกับมารดาชาวเขมร ซึ่งเคยสมรสกับนายทหารยศพันเอก มารดาของพระมเหสีเสียชีวิตที่ปักกิ่งในปี 1991 อภิเษกสมรสกับสีหนุในปี 1955 เข้าร่วมกับ GRUNK เป็นผู้ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับกษัตริย์สีหนุตลอดเวลามาก่อนทุกแห่ง เมื่อ

กษัตริย์สีหนุครองราชย์ ครั้งที่ 2 ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชินีอย่างเป็นทางการ

6.1 เจ้าชายสีหมอนี (Sihamoni, 1953) ศึกษาในกรุงปารีสและเปียงยาง มีความสนใจและพรสวรรค์ในการเต้นบัลเล่ต์ เคยแสดงเป็นดารานำในภาพยนตร์ของพระราชธิดาชื่อเจ้าชายน้อยรอดชีวิตจากการปลงพระชนม์โดยเขมรแดง เพราะ เหมา เจอ ตง ติดต่อขัดขวางไว้ ปัจจุบัน ยังไม่อภิเษกสมรส และไม่สนใจการเมือง ในปี 1990 ยังเป็นครู

ลอนบลัดด์ในปารีส

6.2 เจ้าชายนรินทรพงษ์(Norindrapong, 1954) ศึกษาในกรุงปารีสและมอสโคว์ เคยร่วมงานกับกลุ่มกัมพูชาประชาธิปไตยโดยสายรัสเซีย(Democratic Cambodia) มีชื่อจัดตั้งว่าสหหายรินรอตจากการปลงพระชนม์โดยเขมรแดง เพราะเหมาเจ๋อตง ติดต่อขัดขวางไว้ ปัจจุบันอาศัยอยู่กับชายาและโอรสธิดา 2 องค์ในปารีส

รัชทายาทของกษัตริย์สีหนุ

หากพิจารณาตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ของไทยและสากลแล้ว การจัดลำดับการสืบสันตติวงศ์จะพิจารณาจากราชโอรสของเอกอัครมหาลิหรือพระบรมราชินีเป็นลำดับแรก ซึ่งถ้าพิจารณาโดยยึดหลักเกณฑ์นี้รัชทายาทของกัมพูชาจะได้แก่ราชโอรสซึ่งประสูติจากสมเด็จพระราชินีเป็นลำดับแรก ซึ่งถ้าพิจารณาโดยยึดหลักเกณฑ์นี้รัชทายาทของกัมพูชาจะได้แก่ราชโอรสซึ่งประสูติจากสมเด็จพระราชินีโมนิค 2 พระองค์ คือ

1. เจ้าชายสีหนุนี้ ปัจจุบันเป็นครูสอนบัลเล่ต์ในปารีส ไม่มีความสนใจทางการเมือง และ
2. เจ้าชายนรินทรพงษ์เป็นราชโอรสที่เคยเข้าร่วมงานกับคอมมิวนิสต์ มีแนวความคิดทางการเมืองที่แตกต่างไปจากกษัตริย์สีหนุ

แต่ในความเป็นจริงแล้วรัชทายาทของราชบัลลังก์กัมพูชามักจะไม่มีคะแนนนิยมหรือไม่เป็นไปตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์เท่าใดนัก หากแต่เป็นไปตามสถานการณ์ทางการเมืองมากกว่าปัจจัยอื่น ดังเช่น ในกรณีฝรั่งเศสมักเลือกผู้สืบราชสมบัติของกัมพูชา ซึ่งฝรั่งเศส มีความไว้วางใจในเรื่องความภักดี

แต่เมื่อได้รับเอกราชแล้ว การแต่งตั้งหรือการกำหนดผู้ที่จะเป็นรัชทายาทเป็นสิทธิของพระมหากษัตริย์กัมพูชาอีกครั้งหนึ่งในช่วงที่กษัตริย์สีหนุครองราชย์ครั้งที่ 1 นั้น

พระองค์ได้เคยทรงตั้งรัชทายาทอย่างเป็นทางการในปี 1963

รัชทายาทของพระองค์ คือเจ้าชายนราธิปไตย ประสูติจากเจ้าหญิงสีสวัตี มณีเกศสัน พระองค์ได้รับการแต่งตั้งเป็นมกุฎราชกุมารในปี 1963 การตัดสินใจของกษัตริย์สีหนุหากพิจารณาในแง่ของความปรองดองในราชวงศ์ถือว่าสมบูรณ์แบบ เพราะเจ้าชายนราธิปไตยพระราชบิดาเป็นโรคมะเร็งและเป็นสีสวัตี มกุฎราชกุมารได้รับการศึกษาขั้นต้นจากโรงเรียนในพนมเปญและได้ศึกษาเพิ่มเติมในปักกิ่ง ทรงใช้ภาษาจีนได้เป็นอย่างดี เคยช่วยงานพระราชบิดาในด้านสื่อสารมวลชน โดยเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลภาษาจีน เป็นที่น่ายินดีที่มกุฎราชกุมารนราธิปไตยถูกเขมรแดงปลงพระชนม์ในปี 1976 ทำให้กัมพูชาไม่มีรัชทายาทนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

หลังจากที่มกุฎราชกุมารองค์แรกสิ้นชนม์ และกษัตริย์สีหนุกลับมาครองราชสมบัติครั้งที่ 2 ราชโอรสของพระองค์ได้สิ้นพระชนม์เพราะถูกเขมรแดงปลงพระชนม์และสาเหตุอื่น ๆ ไปแล้ว 3 พระองค์ เหลือราชโอรสอีก 5 พระองค์เท่านั้น ที่อยู่ในข่ายที่ได้รับการพิจารณา

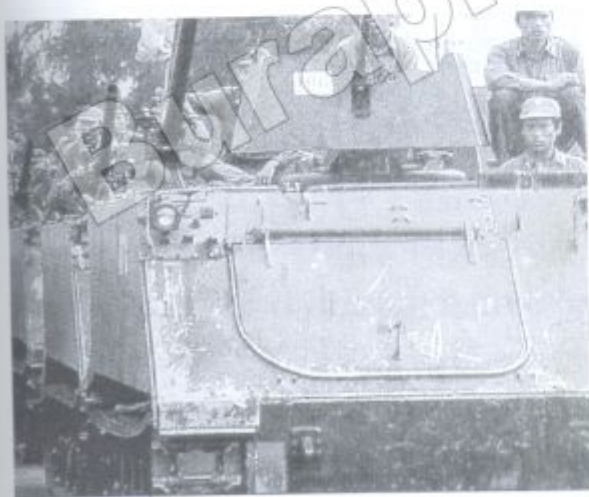
1. เจ้าวรณฤทธิ์ ราชโอรสที่ประสูติจากชายาสามัญชน
2. เจ้ายุวนิท ราชโอรสที่ประสูติจากชายาในราชวงศ์สีสวัตี อาศัยอยู่กับชายาและโอรสธิดาที่สหรัฐอเมริกาในฐานะผู้อพยพ ไม่เคยกลับมามีบทบาททางการเมืองในกัมพูชาอีกเลย
3. เจ้าจักรพงษ์ พระอนุชาของเจ้ายุวนิท ประสูติจากชายาในราชวงศ์สีสวัตีจบการศึกษาจากฝรั่งเศสเคยเป็นนักบินของกองทัพอากาศ รัฐมนตรีการบินพลเรือนในรัฐบาลของเจ้าวรณฤทธิ์ ฮุนเซน เป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยานทางการเมืองสูง ได้ร่วมมือกับอดีตรัฐมนตรีมหาดไทยก่อการรัฐประหารแต่ไม่สำเร็จต้องลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศสจนถึงปัจจุบัน
4. เจ้าชายสีหนุนี้ พระราชโอรสของสมเด็จพระราชินีโมนิคซึ่งพระราชมารดามีพระบิดาเป็นชาวฝรั่งเศสเชื้อสายอิตาลี และพระมารดาเป็นชาวเขมร เจ้าชายสีหนุนี้ไม่สนใจ

ราชสมบัติปัจจุบันเป็นครูสอนบัลเล่ต์

5. เจ้าชายนรินทรพงษ์ พระอนุชาของเจ้าชายสีหนิ
พระราชโอรสของสมเด็จพระราชินีโมนิค มีความสนใจ
ทางการเมืองแนวคอมมิวนิสต์ สายรัสเซีย กษัตริย์สีห์ไม่ทรง
โปรด ปัจจุบันลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศส

นอกจากนี้ยังมีสมาชิกในราชวงศ์ที่มีบทบาททางการเมืองในแนวทางเดียวกับกษัตริย์สหกันคือ เจ้าสิริวัตร (Sirivuth) พระอนุชาต่างพระราชมารดาของพระองค์ ซึ่งมีบทบาทในพรรคพุนชิน เป็อย่างสูงเคยดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาลของเจ้ารณฤทธิ์-ฮุนเซน เจ้าสิริวัตรขัดแย้งกับฮุนเซนอย่างรุนแรง ซึ่งถูกฮุนเซนนายกรัฐมนตรีนคนที่ 2 สั่งจับกุมในข้อหาเตรียมแผนสังหารนายฮุนเซน แต่ด้วยความช่วยเหลือของกษัตริย์สหกัน เจ้าสิริวัตรจึงสามารถเดินทางไปลี้ภัยในปารีสได้

ดังนั้น หากพิจารณาแล้วจะพบว่ากษัตริย์สีหหนุมินั้น
แนวโน้มที่จะให้เจ้ารณฤทธิ์เป็นรัชทายาทแม้ว่าจะไม่ได้มีการ
แต่งตั้งอย่างเป็นทางการก็ตาม เพราะกษัตริย์สีหหนุมินได้วางแผน
การไว้เพื่อเจ้ารณฤทธิ์ มาตั้งแต่ปี 1983 ทั้ง ๆ ที่โดยพระ
อุปนิสัยส่วนตัวแล้วเจ้ารณฤทธิ์ไม่ได้มีความสนใจทางการเมือง

ไปร้องขอ แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์วันวายในกับพวเขาเพราะ
กองทัพเวียดนาม เฮงสิบรินได้บุกยึดครองกับพวเขาโค่นล้ม
ระบบการปกครองของพอลพต กษัตริย์สีหนุได้ก่อตั้ง
ขบวนการกู้ชาติเพื่อต่อสู้กับการยึดครอง

1983	ผู้แทนเจ้าสิทธิในกับพูซาและประเทศใหม่
1986	ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพเจ้าสิทธิ(ANS)
1992	ประธานพรรคฟุนซินเปด
1993	นายกรัฐมนตรีคนที่ 1 ของกับพูซา

จากแนวพระราชโบายของกษัตริย์ปัลลวนั้น ผู้เขียน
เชื่อว่ากษัตริย์ปัลลวต้องการให้เจ้ารณฤทธิ์มีประสบการณ์
ทางการเมืองในฐานะนายกรัฐมนตรี ก่อนที่จะยุติบทบาท
ทางการเมืองและขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ภาย
ไ้ด้รัฐธรรมนูญต่อไป ทั้งนี้กำหนดให้เจ้าสิริวรุเป็นทายาท
ทางการเมือง ดำรงตำแหน่งประธานพรรคหุ่นขึ้นเปิดต่อไป

พระราโชบายดังกล่าว ได้ดำเนินไปด้วยดี จนกระทั่ง
เจ้าสิริวิฑูรถูกขุนเซนนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ล้างจับกุม กษัตริย์
สินहुต้องเข้าแทรกแซงจนมีการประณิประนอมให้เจ้าสิริวิฑูรลี
กัยไปอยู่ในฝรั่งเศสห้ามกลับกัมพูชา พระราโชบายเริ่มเกิด
ปัญหาเพราะเจ้ารณฤทธิ์ขาดฐานสนับสนุนทางการเมืองที่
สำคัญคือ เจ้าสิริวิฑูร และในอนาคต หากแต่งตั้งให้เจ้ารณ
ฤทธิ์ดำรงตำแหน่งมกุฎราชกุมาร เจ้ารณฤทธิ์ก็ไม่สามารถ
ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองได้ กษัตริย์สินहुก็ยังไม่สามารถหาทายาท
ทางการเมืองแทนเจ้ารณฤทธิ์ได้ พรรคพุนชินเปกก็จะอ่อนแอ
ลงและค่อย ๆ สลายตัวไป ทางแก้ไขปัญหาวาจเลือกสามัญชน

ที่จงรักภักดีต่อกษัตริย์สีหนุ และมีบารมีทางการเมืองมากพอ
ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานพรรคพุนซินแปกแทนเจ้ารณฤทธิ์ ถ้า
กษัตริย์สีหนุยังคงต้องการควบคุมกำกับการเมืองกัมพูชาอยู่
เบื้องหลังต่อไป

มีข้อพิจารณาที่สำคัญเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติของ
กัมพูชาคือบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของกัมพูชา
กำหนดให้ผู้ที่สืบราชสมบัติต้องได้รับความเห็นชอบจาก
คณะกรรมการแห่งรัฐ ซึ่งประกอบด้วยพระราชาวงศ์ ประธาน
สภา ประธานศาลฎีกา และนายกรัฐมนตรี เป็นต้น ซึ่ง
หมายความว่ากษัตริย์สีหนุ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจาก
หลายฝ่ายถ้าจะเลือกให้คนหนึ่งผู้ใดเป็นผู้สืบราชสมบัติ

อย่างไรก็ตาม ภายหลังการรัฐประหารของสมเด็จพระ
เชนสถานภาพของเจ้ารณฤทธิ์เริ่มไม่แน่นอนและถูกคุกคาม

อย่างหนักจนต้องลี้ภัยในต่างประเทศ กรณีของการ
สืบราชสมบัติภายหลักรัชสมัยของสีหนุยังคงเป็นเรื่องที่ไม่
แน่นอนยากต่อการคาดการณ์ดังการเมืองของกัมพูชาที่
เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน

เชิงอรรถ

1. Milton E. Osborne, *The French Presence in Cochinchina and Cambodia* (Cornell University Press : Ithaca, 1969), pp. 186-187.
2. David P. Chandler, *A History of Cambodia* (Westview : Colorado), pp. 140-141.
3. Justin J. Corfield, *The Royal Family of Cambodia* (The Khmer Language & Culture Centre : Melbourne, 1993), pp. 47-48.
4. ทองสิม คุญะวาร์ต, *พระราชพงศาวดารเขมร* (องค์การค้ำของคุรุสภา : กรุงเทพฯ, 2526), หน้า 158-159.
5. Milton E. Osborne, *Politics and Power in Cambodia* (Longman : Hong Kong, 1973), p. 21.
6. Justin J. Corfield, op. Cit., pp. 36, 39.
8. Milton E. Osborne, *Sihanouk, Prince of Light, Prince of Darkness* (Allen & Unwin, 1994), p. 18.
8. Milton E. Osborne, *The French Presence in Cochinchina and Cambodia*, pp. 188-189.
9. Ibid.
10. Ibid., pp. 194-195.
11. Ibid., p. 209.
12. Ibid., p. 234.
13. Ibid., pp. 243-246.
14. David p. Chandler, op. cit., P. 148.
15. Justh J. Corfield, op. cit., p. 82.
16. Milton E. Osborne, *The French Presence in Cochinchina and Cambodia*, p. 283.
17. Justin J. Corfield, op. cit., P. 78.
18. Ibid., pp. 62, 67, 80.
19. Ibid., p. 98.
20. Ibid.
21. Milton E. Osborne, *Sihanouk*, pp. 24-25.
22. Ibid., pp. 24-25.
23. Justin J. Corfield, op. cit., pp. 99-108.